

Gregorius III. Exonen. Episcopo. (an. 736.)
Lator presentium: [& infra.] Lex habet a, ut homo liber pro debito non teneatur: etsi res defuerint, quae possint pro debito addici.

CAP. III.

Si Rector Ecclesiae pro facto proprio rem Ecclesiae obligavit, cogitur ejus haeres rem redimere, & Ecclesiae restituere.

Alexander III. Episcopo Exonien. (an. 1180.)

Ex presentium b latoris infirmatione accepimus, quod Sacerdos Ecclesiae de Offitona e calicem argenteum, & medietatem unius breviarii ejusdem Ecclesiae pro sua necessitate pignori obligavit, & ea, morte praeventus, minime recollectit.

Unde, quoniam indignum est, ut eidem Ecclesiae res suae (praesertim quae sacris ministeriis deputatae sunt) taliter debeant deperire: mandamus, quatenus si verum est, quod asseritur, filium ejus, qui ex successione ipsius patrimonii jus dicitur obtinere, moneas, & compellas, ut ea recolligat, & restituat Ecclesiae memoratae.

CAP. IV.

Si usurarius emit rem eo pacto, quod post tempus restituat eam venditori, recipiendo aliquid ultra sortem, fructibus tamen in ea computatis, judicatur contractus feneratorius.

Innocentius III. G. Subdiacono nostro, & P. Canonico d Pisano. (an. 1212.)

Ilo vos e credimus scientiae dono vigere: [& infra. 1] Sane intimastis nobis, quod causam, quae vertitur inter H. & F. filios G. de Cosa f ex una parte, & G. filiam T. g, & haeres ipsius ex altera, super quibusdam terris b praefatis personis pro viginti tribus i libris pignori obligatis, vobis duximus committendam: [& infra. 2] Ex parte praedictae G. & haeredum ejus fuit propositum, terras, quas iidem H. & B. repetebant, ab eis non esse pignori obligatas, sed pure venditas: sicut in instrumento confecto exinde continebatur k. Praefatus vero H. pro se ac fratre suo firmiter assererat, terras non esse pure venditas, sed pignori obligatas: cum venditioni praedictae talis fuerit adjecta conditio, ut si a tempore contractus usque ad duos proximos annos praefato T. emptio displiceret, G. pater H. abinde usque ad annum, viginti sex libras (perceptis fructibus computatis in ipsis) dare deberet. Verum quia ambigitur, utrum pura sit, & absoluta venditio, an praefatus contractus pignus debeat judicari? Respondemus, quod qualicumque fuerit intentio contrahentium, & ex forma contractus venditio non appareat conditionalis, sed pura: quamvis per conditionem possit resolvi: ex duobus tamen, quae in pacto fuerunt expressa, videlicet, quod fructus percepti deberent in solvenda pecunia numerari, & quod ultra summam receptam LX. l solidi deberent persolvi, contra ipsum emptorem praesumitur vehementer, praesertim cum usuras consueverit exercere.

[1 Quod super eo, de quo nos consulere voluistis, quid juris sit liquido cognoscatis, quia tamen nostra postulationis edoceri responsione, ne sub ipsius expectatione responsionis decisio negotii prooveget, praesentibus vobis literis duximus respondendum.]

[2 Dantes vobis per literas nostras in mandatis, ut ipsam G. & haeres ipsius ad restituendas vineas, & quicquid ultra sortem perceperat ex eisdem, restituerent conquerentibus, per poenam in Later. Concil. contra usurarios promulgatum cogere curaretis. Vos, ut juxta mandatum nostrum procederetis in negotio memorato, partes citare curastis. Cumque in praesentia vestra essent constituta.]

a Cap. 2. eod. tit. in 1. comp. b Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 29. c. 1. c. Offen. al. Offic. d Canonici Pisanis. e Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. Vid. Covarr. l. 3. var. ref. c. 9. f Chosa. g Tiberis. h vineis. i al. XCIII. x Vid. l. quod si nolit. in fin. ff. de adil. edit. l. quadraginta.

CAP. V.

Mulier agit pro dote contra quemlibet decipientem bona mariti. Idem Episcopo Aquinati. (an. 1212.)

EX literis a fraternitatis tuae accepimus, quod causam, quae vertitur inter R. & A. mulierem, tibi duximus committendam: [& infra. 1] Si quidem probatum est, quod pro facinore a marito praedictae mulieris commisso, eo fugam petente, tam frater mariti b, praefatus videlicet R. quam ipsa mulier (licet minus c juste) a regio Justitiariorum capti fuerint, & de ipsius mandato honorum omnium delinquentis facta distractio, & soluta pecunia mercatori, qui a marito mulieris vulneratus fuerat, & rebus propriis spoliatus: sed quaedam possessiones illius penes eundem R. remanserant d, quas idem de mandato curiae retinuit, soluta pro eis pecunia praedicto mercatori, quia emptor alius propter possessionum minutias e non extabat: pars vero mulieris aestimationem dotis instantius petebat sibi restitui, vel in possessiones, quae mariti fuerant f, ex officio delegationis induci: [& infra. 2] Mandamus, quatenus si tibi constiterit ex his, quae in praesentia tua fuere proposita, & probata, quod mulier dicit, viro dedisse in dotem, & praedictum R. de bonis fratris aliqua possidere: cum mulieribus favor multum in recuperandis dotibus debeat, & cautum sit in jure, quod propter maleficium viri mulier remanere non debeat innodata, cum etiam bona viri mulieri sint pro dote tacite obligata, & g cum suo onere tranferant ad quemlibet possidentem: R. praedictum eidem mulieri ad restitutionem dotis eatenus condemnes, quatenus de bonis fratris sui praefati noscitur possidere.

[1 Cum fere per biennium studuisses, ut eadem causa cum concordia finiretur, partibus non acquiescentibus, accitis viris prudentibus praedictae causae meritis diligenter examinatis. Idem negotium de prudentum virorum consilio ad nostram duxisti praesentiam remittendum, ea maxime ratione, qua videtur hoc ad regium iudicium specialiter pertinere.]

[2 Pars autem viri e contrario respondebat, se non debere super bis aliquo modo respondere, quia nihil auctoritate, vel voluntate sua distractum fuerat de bonis mariti ipsius mulieris, sed fscus ea capi fecerat, & mandaverat distrahenda. Sane cum pars mulieris diceret, de possessionibus viri sui aliqua remansisse, quae distracta non fuerant, & ex eis sibi satisfieri postularet, ab ea studiosus inquisisti, quanta fuisset pecunia, quae soluta fuerat mercatori: & ex confessione tibi constiterit utriusque, quod quidem de immobilibus usque ad XXIV. uncias auri alienatum existerat, sed praedictus R. se XXIII. vel XXIV. uncias addidisse, & XL. duarum unciarum auri numerum complerisse mercatori. Allegabat quoque praef. R. quod cum quinque filii essent unius patris, & omnes in paternis bonis succederent, facta aestimatione totius hereditatis, non proveniebat ad maritum mulieris de hereditate paterna, quod ultra XXIV. uncias auri valerent. Quia vero ad nos eadem causa remissa, non fuit sufficienter instructa, nec nobis constiit, utrum X. libras Tarenorum, quas petebat mulier, dedisset in dotem, aut idem R. aliquid possidebat de bonis pertinentibus ad fratrem suum utrum mulieris praedictae, nec potuissimus examinationi cause insistere, tem quia in praesentia tua renunciatum fuit allegationibus, & probationibus, sicut dicis, cum quia idonei, & sufficientes non venerunt ad nost. praes. responsales, eandem causam tuo duximus examini remittendam, per Apost. sed.]

CAP. VI.

Si creditor, vel is, qui ab eo causam habet, tot fructus perceptie ex pignore, quod satisfactum est sorti, debet pignus restituere debitori.

Idem

a Cap. 2. eod. tit. in 3. comp. b mariti praefati, & c. Vid. l. 1. C. ne uxor pro marito. & l. scire. C. quibus modis pign. tac. contr. d remanserunt. e In multis vetustis, inimicitias, quam vocem sensus non admittit. f fuerunt. g Dillio, & deest in antiquis.

Idem R. de Monte Fortino. (an. 1212. in Latium.)
Cum a contra G. civem Anagninum b super quibusdam possessionibus, quas quondam pater tuus L. de Saul c pro certa quantitate pecuniae obligaverat, & ipsius creditoris haeres praedicti G. pignoraverant, movisses in nostra praesentia quaestionem, legitime probavisti, quod ex earum proventibus tantum fuerat tam ab eodem G. quam ab aliis, qui eas tenuerant, a tempore, quo fuerant obligatae, perceptum, quod d fructus fortiter poterant adaequari. Nos igitur attendentes, quod in talibus perceptio fructuum in solutione sortis accedat, cum secundum canonicas sanctiones fructus restitui, & in sortem debeant computari: considerantes etiam, quod possessiones ipsae jam extenuassent penitus totum onus, & debitum annullassent, ipsas tibi restituendas esse decrevimus, & te per nuncium nostrum in possessionem induci fecimus corporalem.

CAP. VII.

Si is, qui sub pacto legis commissoriae pignora vit rem suam, & juravit non contravenire, iuste impeditus intra diem statutum non redemit, post diem redimere poterit.

Idem. (an. 1212. Roma in Insubr.)

Significante R. cive Pisano e nobis innotuit, quod cum domum suam f G. Pisano civi pro 250. libris pignori obligasset, ac promississet praestito juramento, quod nisi domum ipsam statuto termino recolligeret, creditorem ulterius super eo minime molestaret: & intra statutum tempus per certum g, & fidelem nuncium (prout ei videbatur) creditori pecuniam numeratam remisit, quam idem nuncius infideliter agens, sicut ei injunctum fuerat, non persolvit: & postmodum idem R. ab Imperatore detentus, dicto G. satisfacere non potuit, ut debuit: [& infra. 1] Cum igitur pactum legis commissoriae h sit in pignoribus improbatum, & praedictus R. quantum in eo fuit, juramenti debitum adimplevit: cum per eum, quem certum nuncium esse sperabat, pecuniam remiserit termino statuto i, sed in captione detentus satisfacere non potuit creditori k: Mandamus, quatenus si est ita, praedictum creditorem, ut sorte contentus, pensionibus pignoris computatis in eam, illam l praefato R. omni dilatione postposita resignet (pacto tali, vel juramento nequaquam obstante) censura Ecclesiastica cogatis.

[1 Nunc per Dei gratiam libertati pristinae restitutus, paratus est pecuniam reddere creditori, licet ipse prorsus recusaret recipere, quia ei non fuerit statuto termino persoluta.]

CAP. VIII.

Usufructuarius cavet, quod fruatur rebus immobilibus salva ipsarum substantia, & pecuniam, & aestimationem mobilium, quae consumuntur usu, finito usufructu restituat.

Gregorius IX. [an. 1235.]

Cum m constat j. mulierem, uxorem Ogerii n, quoad usufructum filio suo successisse in bonis, quorum proprietates ad M. mulierem, uxorem C. dignoscitur pertinere: Mandamus, quatenus eam ad cautionem idoneam exhibendam, quod utatur, & fruatur salva rerum substantia, rebus o immobilibus, quae usu non consumuntur, ad arbitrium boni viri: pecuniam vero, si quam habuit p, vel habeat, ac aestimationem bonorum, quae consumuntur

a Cap. 3. eod. tit. in 2. compil. b Anagnin. al. Anugum. c Salis. d al. in quo fructus. e Cap. un. eod. tit. in 4. compil. f vox, suam, deest in antiq. g vid. Gomez. tom. 2. var. ref. c. 7. h vid. Covarr. l. 3. var. ref. c. 2. i constituto. k vid. l. 2. & ibi Cyn. ex quib. caus. ma. & l. 2. & Bart. ff. de in jus voc. l. illud, in vulgatis, sed perperam, cum ad domum referri debeat, cujus initio c. facta est mentio. m vid. l. 1. C. de usufruct. & Spec. tit. de pign. s. sequitur videre. n Aegidii. o al. in rebus, p habuerit.

tur usu, & in haereditate inventa fuerint, in morte sua dictae mulieri, vel haeredibus ejus restituat, per censuram Ecclesiasticam compellatis.

TITULUS XXII. DE FIDEJUSSORIBUS.

CAP. I.

Breve est, nec potest brevius summari. Ex Concilio Cantuariensi. b (in Anglia.)

Clericus c fidejussionibus d inserviens abjiciatur.

CAP. II.

Compellitur Clericus servare fidejussorem indemnem per assignationem reddituum suorum.

Lucius III. Elten. Episcopo, & e Archidiscopo Norwicensi. (an. 1180.)

Pervenit f ad nos ex quaestione R. Clerici, quod cum ipse pro C. & F. Clericis, mercatoribus Bononiensibus fidejusserit: illis praescriptam pecuniam non solventibus, coactus est satisfacere de eadem. Ne igitur dispendium patiatur, unde videtur praemium meruisse: Bononiensi Episcopo dedimus in mandatis, ut super debitis illis instrumenta, quae sunt apud creditores, inspiciat, & eorum transcripto suo sigillo signata vobis mittere non postponat. Mandamus itaque discretioni vestrae, quatenus si ex confessione praedictorum Clericorum, vel alias legitime vobis rem ita se habere constiterit, moneatis eosdem, ut memorato R. pecuniam, quam pro eis solvit, restituant, ipsumque servent indemnem: alioquin de reditibus eorum praescripta debita faciatis exsolvi, & damna etiam, quae propter hoc pertulit, refarciri: aut praedictos reditus sibi assignetis tandiu sine molestia detinendos, donec ipsa damna refarcita fuerint, & debita sine deminutione soluta. Praefatos vero Clericos, si religioem fidei, & juramenti sui eos violasse constiterit, ab officio, & beneficio suspendatis.

CAP. III.

Per distractionem canonicam compellitur debitor a fidejussore absolvere fidejussorem, qui a creditoribus molestatur.

Idem Cantuariensi g Archiepiscopo. (an. 1180.)

Constitutus h in praesentia nostra Magister S. sua nobis assertionem monstravit, quod pro Cancellario tuo tempore Lateranen. Concilii, in quadam summa pecuniae intercessit: quam quia usque modo debitor non persolvit, se asserit plurimas a creditoribus Bononiensibus molestias pertulisse, & debitum augmentatum. Ideoque mandamus, quatenus si legitime tibi de hujusmodi assertionem constiterit, praefatum debitorem, ut eum a praedicta intercessione sine dilatione prorsus absolvat, Ecclesiastica censura i compellas. Praesentium quoque auctoritate injungimus, ut si debitum, vel accessiones ille negaverit, consuetudine, quae est legi contraria, non obstante, juramentum calumniam subire cogatur. Praeterea quia difficile foret intercessori suos testes in Angliam ducere, Judicibus Bonon. (satisfactione idonea a Cancellario ipso accepta, quod ad testes audiendos vadat, vel mittat intra terminum competentem) literis tuis significes, ut eos vice tua recipiant & examinent diligenter, & depositiones eorum transmittentes inclusas significant, quanta fides possit instrumentis, vel testibus adhiberi.

D d 2

CAP.

a De materia hujus capituli vid. Anton. Gomez. tom. 2. variar. resol. c. 13. b Cartuarien. al. Carthaginien. c Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. d al. fidejussoribus. e al. Archiepiscopo. f C. 4. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 23. c. 5. g al. Cantuariensi. h Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. i al. disciplina.

CAP. IV.

Si sine licentia Prælati, & majoris partis Capituli Religiosus fidei iusserit, vel mutuum acceperit, non tenetur Ecclesia, & ipse recipiens puniatur, nisi mutuum sit verum in utilitatem Ecclesie.

Innocentius III. in Concilio generali. a [an. 1216.] Quod b quibusdam Religiosis a sede Apost. est prohibitum, volumus, & mandamus ad universos extendi c: ne quis videlicet Religiosus absque majoris partis Capituli, & Abbatis sui licentia pro aliquo fidei iubeat, vel ab aliquo pecuniam mutuam accipiat, ultra summam communi providentia constitutam: alioquin non teneatur Conventus pro his aliquatenus respondere: nisi forte in utilitatem d domus ipsius manifeste consiterit redundasse. Et qui contra istud statutum venire præsumperit, graviori disciplina subdatur.

CAP. V.

Ponit tres casus, in quibus fidei iusser contra debitorem agit, antequam solvat, ut a fidei iussione liberetur.

Gregorius IX. [an. 1235.]

Eum, pro eo quo te fidei iussorem obligasti, si diu in debiti solutione cessavit, aut dissipare bona sua coepit, seu super hoc condemnatus fuisti, iure poteris convenire, ut te a fidei iussione debeat liberare.

TITULUS XXIII. DE SOLUTIONIBUS.

CAP. I.

Successor in beneficio tenetur solvere debita prædecessoris pro necessitate Ecclesie contracta.

Alexander III. Decano, & Capitulo Morin. f [an. 1170. in Angliam.]

Ad hoc g in Apostolica: [& infra.] Sicut filius debita patris solvere tenetur; ita Prælati sui prædecessoris, pro Ecclesie necessitate contracta.

CAP. II.

Si Prælati obligat Ecclesiam pro alienis debitis, est suspensus ipso facto ab administratione spiritualium, & temporalium, & Ecclesia non tenetur.

Gregor. IX. universis Ecclesiarum Prælati. [an. 1235.]

Si quorundam: [& infra.] Firmiter inhibemus, ne quis præsumat Ecclesiam sibi commissam pro alienis gravibus debitis, aut literas alicui, seu sigilla concedere, quibus possent Ecclesia obligari b: Decernentes si secus fuerit attentatum, ad solutionem talium debitorum Ecclesias non teneri. Si quis autem contra præmissa de cetero venire præsumperit, ab administratione spiritualium, & temporalium noverit se suspensum.

CAP. III.

Si Clericus non habeat, unde satisfaciat suis creditoribus, non debet excommunicari, nec aliter molestari: præstabit tamen executionem silem iuramentum de solvendo, cum venerit ad pinguiorem fortunam.

Idem Decano, & I. Canonico Tullen. [an. 1234. in Galliam.]

Ordardus i Clericus proposuit, quod cum P. Clericus, D. Laicus, & quidam alii ipsum coram Officiali Archidiaconi Remen. super quibusdam debitis convenissent, idem in eum recognoscentem huiusmodi debita, sed propter verum inopiam solvere non valentem, excommunicationis sententiam promulgavit: [& infra.] Mandamus, quatenus

a Cap. 59. b C. un. eod. tit. in 4. comp. c Vid. l. cum acutissimi. per Barr. C. de fidei com. d Vid. Bald. in autb. hoc ius porrectum. C. de sacrosan. Eccles. e Vid. Guid. Pap. decis. 117. f cipiit, fidei iusser potest. f al. Norvicen. g c. 1. eod. tit. in 1. comp. h Vid. l. que dotis ff. solut. matr. & l. Lucius, & utrobique Barr. ff. de fide instrum. i Ordardus, habent antiqua exemplaria. Vid. late per Bald. in S. fin. Inst. de off.

si consiterit, quod prædictus O. in totum, vel pro parte non possit solvere debita supradicta, sententiam ipsam sine difficultate qualibet relaxetis, recepta prius ab eo a idonea cautione, ut si ad pinguiorem fortunam devenerit, debita b prædicta persolvat.

CAP. IV.

Conquerens se indebite solvisse, hoc probare debet, nisi in casu hic posito.

Idem [an. 1235. Romæ.]

IS, qui conqueritur indebitam pecuniam se solvisse, probare tenetur, quod indebite sit soluta c: nisi ejus adversarius solutionem inficians exinde convincatur: tunc enim diffidenti onus incumbit probandi, quod debitum recepisset.

TITULUS XXIV. DE DONATIONIBUS.

CAP. I.

Potest intelligi duobus modis: & secundum primum intellectum. h. d. Liberalis in donando existimat se debere, quod donat. Vel sic secundum alium intellectum: Promittentes alii quid donare, illud tanquam debitum adimplere tenentur.

Gregorius d A. Patricio Gallorum. [an. 601. Romæ.]

Prudentes: [& infra.] Hanc o sibi quodammodo nobilitas legem imponit f, ut debere se, quod sponte tribuit, existimet g: & nisi in beneficiis suis creverit, nihil b se præstitisse putet.

[i Viros, sicut estis, Regibus adherere, multorum solamen est, &c. ut in registro impresso.]

CAP. II.

Non valet donatio, quam facit Prælati inconsulto Capitulo, & in damnum Ecclesie.

Alexander III. Parisien. Episcopo. [an. 1170.]

Fraternitatem i tuam credimus non latere, quod cum Episcopus, & quilibet Prælati Ecclesiasticarum rerum sit procurator, & non dominus: conditionem Ecclesie x meliorare potest, facere vero deteriorem non l debet. Accepimus autem, quod prædecessor tuus graves donationes in rebus Episcopatus fecit in detrimentum Ecclesie, suis Canonici inconsultis.

Unde quoniam donationes huiusmodi de jure non tenent, indulgemus m tibi, ut liceat donationes huiusmodi tam a Clericis, quam a Laicis legitime revocare.

CAP. III.

In considerando, an valeat donatio facta per Prælatum, debet attendi quantitas rei donatæ, & loci consuetudo. h. d. inhærendo literæ.

Idem Vigorien. n Episcopo. [an. 1180.]

Ceterum o, si Abbatem donationem cum Priore, & quibusdam de Conventu, vel solum Abbatem facere contigerit, & postea Conventus pars reclamaverit: data rei quantitas, & illius terræ consuetudo (quæ tamen sacris canonibus non obviet) est diligentius attendenda: & secundum hoc est donum ratum, vel irritum judicandum.

CAP. IV.

Ecclesia non vacans in beneficium concedi non potest, sed in proprietatem sic: de auctoritate tamen Episcopi, & sine præiudicio Prælati.

Idem

a al. ab ipso. b præscripta. c Vid. l. cum de indebito. ff. de probat. d Aschelpidato l. 12. e C. 1. eod. tit. in 1. compil. f ponit. g extimer. h nec. i Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. x In C. Barb. meliorem potest facere, &c. l. al. non potest. in al. indulgemus, ut tibi liceat, &c. n Vigor. al. Vigorien. o c. 3. eod. tit. in 1. compil. & c. 2. tit. de consuet. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 29. c. 3.

Idem Abbati S. Alberti. [an. 1180.]

Consultationibus a: [& infra.] Donationes vero, vel concessiones Ecclesiarum, si quæ fiant privatis personis, viventibus illis, qui ipsas Ecclesias possident, nullius debent esse momenti. Si religiosis fiant locis ab Episcopo, vel ejus auctoritate, rata debent haberi: ita quod personæ, quæ jam dictas Ecclesias possident, sine ipsorum assensu eis in vita sua non debeant b spoliari.

CAP. V.

Non obstante juramento de non infeudando de novo, Prælati integrare potest feudum, si appareat vasallum in mensura fuisse acceptum.

Innocentius III. Episcopo Floren. [an. 1212.]

Per tuas c literas proponere procurasti, quod cum quidam Nobiles Florentini tempore schismatis Episcopum Florent. in domo sua tenuerunt, idem Episcopus sedata schismatis tempestate, de mandato Alexandri Papæ quatuor modios terræ in feudum concessit eisdem: & successor ipsius (prout est moris) de certo feudo præfatos nobiles investivit. Verum cum ipsi assignatam terram mensurari fecissent, non nisi duos modios invenerunt, feudum integrari cum instantia postulantes: super quo dubitas, eo quod non sunt in possessione ipsius, ne de novo videaris illud conferre: [& infra.] Nos igitur attendentes, quod Ecclesia in actibus suis fraudem non debet aliquam adhibere, respondemus, quod feudum ipsum secare poteris integrare, cum terra illa quatuor modiorum ipsis fuerit assignata.

[i Licet tibi fidelitatem curaverunt exhibere, & de quatuor modis fuerint investiti, antequam eorum petitioni duceres annuendum, sed. duxisti Apost. consulendam.]

CAP. VI.

In donationibus plenissima fit interpretatio: & ob hoc clausula onerosa post multas donationes apposta, proximam donationem tantum respicit. h. d. & est casus singularis.

Idem. R. d. de Burg. & G. Berbur. Abbatibus.

[an. 1213. Romæ.]

Cum dilecti e filii Abbas, & Monachi de Melios proposuerint coram nobis, quod nobilis vir Alanus quasdam terras a patre ipsius eorum Ecclesie in elemosynam f assignatas, violenter redigere cupiat in forestam: [& infra.] Mandamus, quatenus ad sententiam pro ipso monasterio proferendam appell. postposita procedatis, cum ex tenore instrumenti evidenter appareat g, quod hæc fuit mens, & intentio donatoris, ut clausula de foresta, quæ in fine ponitur instrumenti, non ad superiorem donationem, quam libera, & pura fuit, ut immunis esset h vexatione, & consuetudine seculari, sed ad inferiorem concessionem, quæ pensionem, & determinationem habet insertam, juxta sanam referri debeat intellectum: quia in contractibus plena i, in testamentis plenior, in beneficiis quoque plenissima est interpretatio adhibenda.

[i Eos super his indebite molestaret, vobis dedisse recolimus in mandatis, ut ipsum A. ab ipsorum super illis terris indebita molestatione desistere per cens. ap. postpos. cogeretis. Verum cum super causa ipsa mandatum Apost. impleretis, diligentius procedentes in causa, parvibus in presentia vestra constitutis, testes recepistis hinc inde, & super attestacionibus illorum, & instrumentis, disputationibus, ac discrepacionibus diu habitis in causa ipsa, usque ad sententiam calculum processistis: causam ipsam sufficienter instructam ad nostram audientiam remittentes.

a Cap. 23. tit. de jur. part. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 15. cap. 20. b debent. c c. 2. eod. tit. in 3. comp. d al. ita. R. G. de Burg. & G. Burge. Abbatibus. e cap. 3. eod. tit. in 3. compil. f elemosynas. g apparet. h ab omni. in recent. i Interpretatio faciendæ est in meliorem partem, ut res valeat. vid. l. quoties. ff. de reb. dub.

Ut autem per diligentiam nostram finis cause imponatur, eidem instrumentorum tenorem, depositiones testium, & allegaciones etiam, prout ea receperatis, sigillorum vestrorum munimine roborata, vel consignata, vobis sub sigillo nostro remittimus interclusa, per Apost. sed.]

CAP. VII.

Si Episcopus in Ecclesia, quam de consensu Capituli pio loco concessit, percipiebat certos proventus, illos donasse videtur: alioquin omnes proventus præter cathedralicum, cedunt pio loco. Et si Episcopus concessit de consensu patroni, intelligitur patronus donasse jus patronatus.

Idem Episcopo Helien. a [an. 1213.]

Pastoralis officii: [& infra.] Tua nos duxit discretio congloriosi aliquam Ecclesiam concedendo, hac utatur simplicitate verborum: concedimus vobis illam Ecclesiam: utrum eo ipso videatur in eorum usus fuisse concessa, vel jus tantummodo patronatus. Nos autem inquisitioni tuæ diximus respondendum, quod si Episcopus Ecclesiam illis conferat de consensu patroni, profecto patronus, quod suum est, conferre videtur, jus videlicet patronatus d: & Episcopus quod temporaliter obtinet in eadem: ut si fructuum Ecclesie ejusdem aliquam recipiat portionem, in eorum usus illa portio convertatur. Quod si ex ipsis proventus nullam debeat portionem habere, omnes proventus, præter cathedralicum, in eorum usus credimus convertendos. Sed ut Episcopi donatio sit legitima, consensus est sui Capituli requirendus.

CAP. VIII.

Possunt Hospitalarii in præiudicium suum se, & domum suam alteri religiose domui subicere, & donare: hoc dicit, secundum intellectum glossæ.

Idem Florentin. & Fesulan. Episcopis. [an. 1213.]

Inter dilectos e filios Hospitalarios sancti Sepulchri, ac fratres Hospitalis S. Allucii, super eodem hospitali questione suborta, cum iidem Hospitalarii super possessorio, quod semel, & iterum ex causis tamen dissimilibus intentarunt, contrariam sententiam reportassent: deinde ad petitionem recurrentes, proponere curarunt, quod cum G. quondam Rector, & fratres, ac patroni ejusdem hospitalis habito communi tractatu f deliberassent, hospitale ipsum Hospitalariis supponere supradictis, commiserunt in hoc tribus procuratoribus vices suas, committerent statuentes, ut quod per ipsos fieret, acceptarent: qui cum eisdem taliter itauerunt, ut ad ipsum hospitale aliqui mitterentur, qui eorum nomine acciperent g assignationem ipsius: cum autem duos illuc de suis fratribus transmississent, ipsi donationem, & assignationem hospitalis, tam a Magistro, quam a supradictis procuratoribus, & aliis ejusdem domus fratribus receperunt: [& infra.] Procurator autem partis alterius ex adverso respondit, quod prædicta donatio debebat non immerito retractari: quoniam multis ex fratribus inconsultis a prædicto Rectore, ac paucioribus fratribus excommunicatis, & perjuriis, de re litigiosa in fraudem Plebani de Piccia, qui super eodem hospitali moverat questionem, fuerat celebrata: [& infra.] Attendentes igitur, quod fratres, & patroni sancti Allucii pro se, imo potius contra se turpitudinem allegabant: videlicet perjurium, excommunicationem, & fraudem, non utique contra ipsos, sed ad ipsos commissam, & intelligentes donationem ab eis hospitalariis factam puram, ac simplicem extitisse: quia non

a al. Helinen. b Cap. 4. eod. tit. in 3. comp. Reliquas partes huius Decr. quere sup. de reser. pastoralis, & aliis locis. c fraternitas. d Vid. l. Cajus. cum not. D. de pignor. act. e Cap. 5. eod. tit. in 3. compil. f contractu. g recipere.

deceptoribus, sed deceptis jura subveniunt: unde per ea, quae superius propofita sunt, se contra factum proprium legitime defendere non valebant, hospitale praedictum cum pertinentiis suis Hospitalarii sancti sepulchri adjudicare curavimus: ita quod per hanc sententiam diocelano Episcopo, & Plebano de Pifcia nullum praedictum generetur: cum res inter alios acta non debeat aliis praedictum generare. a

[1 Et haec omnia proponebat sufficienter per dispositiones testium productorum. Ad hoc vero parte altera multipliciter respondente hinc inde fuit aliquandiu disputatum.]

CAP. IX.

Donatio quinquagesima, vel centesima, quam facit Episcopus cum gravi Ecclesiae suae detrimento, potest legitime revocari: nec etiam potest ultra quinquagesimam, vel centesimam conferre, etiam cessante lesione Ecclesiae, sine auctoritate superioris.

Idem Innoc. III. Episc. sancti Andreae. (an. 1213. Roma in Scotiam.)

Postolicae sedis oraculo b: [& inf. 1] Inquisitioni tuae taliter respondemus, quod licet sit in canone c definitum, ut si quis Episcoporum in parocia sua monasterium construere voluerit, & de rebus Ecclesiae, cui praesidet, ipsum dotare, non amplius ibidem, quam quinquagesimam partem; Ecclesiae vero, quam monasticis regulis informare, vel pro suis propriis magnificare voluerit sepulturis, non amplius quam centesimam partem census Ecclesiae, cui praesit, debeat largiri: quia tamen in eodem canone consequenter adjungitur, ut haec d temperamenti aequitas observetur, quod cui tribuit, competens subsidium conferat: & cui tollit, damna gravia non infligat: ea quidem cautela servata, ut unam tantummodo, quae placuerit ex his duabus, remunerationem assumat. Hoc semper est observandum, quod unus Episcopus, vel alius, non solum non debet amplius, sed nec tantum, nec minus cum gravi Ecclesiae suae detrimento conferre, sive simul, & semel id facere velit, sive pluries successive, eisdem e, vel diversis Ecclesiis conferendo. Unde cum grave detrimentum sive de possessionibus, sive de proventibus ad Episcopalem mentem, vel cathedralem Ecclesiam pertinentibus, in quantalibet portione constitit esse collatum, poterit legitime revocari, nisi praescriptione, vel alia exceptione legitima actio hujusmodi excludatur. Nam etsi prima facie praesumatur, quod collatio quinquagesimae, vel centesimae partis grave non inferat detrimentum, quia tamen non solum si saepe, sed etiam si semel id fiat, ex variis circumstantiis deprehendi potest interdum valde damnosum: quod quidam magis potest ex ostensione facti, quam expressione alicujus statuti cognosci: nec quinquagesima, nec centesima semel, aut successive debet cum gravi Ecclesiae damno conferri. Si vero in tantum abundet Episcopus, ut sine damno Ecclesiae suae possit amplius etiam, quam per quinquagesimam, vel centesimam partem necessitati alterius Ecclesiae subvenire, quamvis per se non debeat summam excedere a canone praesinitam, per quam incaute largiri volentibus est occursum: de superioris tamen auctoritate Pontificis f potest etiam in majori summa inopia alterius provideri.

[1 Cum plerumque contingat, quod Episcopi successive locis religiosis de redditibus, qui pertinent ad eosdem, ultra quinquagesimam conferant portionem, ita quod interdum us-

a Vid. l. transactionem. C. de pact. & l. si petitor. ff. de jud. & l. si unus. §. pacto. ff. de pact. b Cap. 6. eod. tit. in 3. compil. c Hunc canonem habes in Concil. Tolet. cap. 5. refert Grat. 12. q. 2. c. 73. incipit; bonaveret. Ejus canonis verba hic inserit, Innoc. usque ad vers. Hoc semper d ut per hoc temperamenti. e eidem. f Vox; Pontificis, deest in vetustiorib. Codic.

que ad tertiam partem, vel quartam, interdum vero plus minusve hujusmodi redditus minuuntur: tua frat. nos consuevit, utrum successoribus eorundem ea, quae taliter fuerunt ultra quinquagesimam portionem concessa, licet aliquatenus revocare. Nos igitur]

CAP. X.

Donatio potest per donatorem, non per heredem ejus, qui tacuit, ob ingratitude donataris revocari, in casibus hic expressis.

Gregorius IX. [an. 1235.]

Propter ejus ingratitudinem, in quem liberalitas est collata, donatoris persona de rigore juris eam potuit revocare a: si forte in ipsum impias manus injecerit b, aut sibi atroces injurias, seu grave rerum suarum damnum, vel vitae periculum inferre praesumpserit. Quod tamen ad donatoris, qui hoc tacuit, non extenditur successoribus.

TITULUS XXVI. DE PECULIO CLERICORUM.

CAP. I.

Quaestum a Rectore Ecclesiae tempore promotionis nihil habente, praesumitur de bonis Ecclesiae quaestum.

Ex Concilio Arelaten. c (in Gallia.)

Investigandum d est, si nihil patrimonii habens Presbyter, quando promotus e est ad Ecclesiasticum ordinem, postea f emerit praedia, cujus juris sint, quoniam Ecclesiae, ad quam nihil habens promotus est, esse debent juxta canonicam auctoritatem.

CAP. II.

De empris per Praelatum de bonis Ecclesiae, debet instrumentum confici nomine Ecclesiae, alias debet Praelatus ab administratione removeri.

Ex eodem.

Presbyter g cum Dioecesi tenet, de eis b, quae superemerit, ad ipsius Ecclesiae nomen scripturam faciat: aut ab ejus ordinatione discedat.

CAP. III.

Quaestum per Episcopum post consecrationem suam, Ecclesiae relinquenda sunt.

Ex epistola Pii Papae. i (an. 153. Romae.)

Unusquisque k Presbyter res, quas post dies consecrationis adquisierit, propriae Ecclesiae relinquat.

CAP. IV.

Empta per Praelatum ex emolumentis Ecclesiae, efficiuntur Ecclesiae, licet Praelatus emerit nomine alieno.

Ex Concilio Rhemen. l (in Gallia.)

Inquirendum est, si quis m Presbyterorum de redditibus Ecclesiae, vel oblationibus, vel votis fidelium, alieno nomine res comparavit n: quia sicut nec suo, ita nec alieno nomine Presbyter fraudem facere de facultatibus Ecclesiasticis o debet, quoniam hoc sacrilegium p est, & par crimini Judae furis, qui sacras oblationes asportabat, & furabatur.

CAP.

a Vid. l. 1. & 2. C. de lib. & eorum liber. b ingerit. c In conciliis editis nondum inveni. Burch. lib. 3. Decr. cap. 118. & Ivo part. 3. c. 94. d Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. e proventus. f al. si postea. g C. 2. eod. tit. in 3. compil. h de his. i Videtur sumptum ex Concilio Carthaginens. III. cap. 49. Refert Burchard. lib. 3. decr. cap. 121. Ivo part. 3. cap. 96. Grat. 12. q. 3. c. 1. x Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. l In Concilio impresso nondum inveni. m si aliquis Presbyter. n comparaverit. o Ecclesiae. p sacrilegium.

CAP. V.

Meliorationes factae per praelatum in rebus Ecclesiae, sunt suae in vita, etiam si dimittat beneficium: sed de his testari non potest. h. d. secundum intellectum satis notabilem.

Ex Concilio Toletano. a (an. 589.)

Si quis sane b Clericorum agella, vel vineolas in terra Ecclesiae sibi fecisse probabitur sustentandae vitae causa, usque ad diem obitus sui possideat: verum post suum decessum Ecclesiae restituat, nec testamentario, aut successorio jure cuiquam haeredum, prohaeredumve relinquat, nisi forsitan cui Episcopus pro servitiis, ac praestatione Ecclesiae largiri voluerit.

TITULUS XXVII. DE TESTAMENTIS, ET ULTIMIS VOLUNTATIBUS.

CAP. I.

Episcopus de rebus patrimonialibus testari potest: de rebus vero Ecclesiae, seu intuitu Ecclesiae quasitis, testari non valet. Gregorius IX. Antonio Subdiacono. (an. 600. Roma in Campaniam.)

Quorundam e ad nos relatione pervenit, quod I. Atellanensis civitatis Episcopus condito testamento in octo uncis substantiae suae nurum haeredem instituit, Ecclesiam suam in residuis quatuor. Hortatur igitur, ut sollicite hoc discutias, & quicquid ipsum habuisse patuerit, a qualibet persona detineri nullatenus patiaris, nisi hoc solum d, quod enim ante Episcopatus ordinem proprium habuisse constiterit. Quicquid vero Ecclesiae ante ipsius consecrationem fuisse cognoveris, vel in Episcopatus ordine praedictum Episcopum adquisivisse e, in ejusdem Ecclesiae dominio conservetur.

CAP. II.

Abbatissa testari non potest, etiam si nunquam induisset habitum Monachalem.

Idem. (an. 600. Romae.)

Quia ingredientibus: (& inf.) Gabina f Abbatissa conquesta est, S. quondam Abbatissam monasterii sui, postquam regendi suscepit officium, condito testamento legata quibusdam reliquisse, dicens eam usque in diem obitus sui non induisse habitum Monachalem, sed in vestibus, quibus utuntur loci illius g Presbyteri, permansisse, sicut & illa, quae ante ipsam fuerat Abbatissa, & hoc pene h ex consuetudine licuisse: (& infra.) Necessarium ergo visum est, postquam Abbatissa ordinata est, & in monasterio per annos plurimos usque ad obitum praefuit, vestis qualitatem ad culpam forte Episcopi pertinere, qui eam sic esse permisit, non tamen potuisse praedictum monasterio irrogare, sed res ipsius eidem loco, ex quo illic ingressa, & Abbatissa constituta est, de jure competere.

CAP. III.

Si intra annum a die monitionis non fit executio testamenti per debentem exequi, devolvitur executio ad Episcopum.

Idem. i (an. 600.)

Nos quidem: j & inf.] Pervenit ad nos S. de hac luce migrante supremae voluntatis elogio k monasterium praecipisse fundari: cujus desiderium a T. religiosa femina ejus haerede protrahitur. Quamobrem te hortamur, ut eam commoneas, quatenus intra annum monasterium, quod iustum est, debeat ordinare, & cuncta se-

a Concil. Toletan. II b Cap. 4. & cap. 7. eod. tit. in 1. compil. c Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. d Beat. Thom. 2. 2. q. 185. art. 6. & 7. & ibidem Cajetanum: & Conc. Trident. sess. 25. de refor. cap. 1. e adquisisse, in antiq. f Sabina Abbatissa quae. g ipsius. h plene, in vulg. sed in regist. Greg. pene. i Scilicet Gregor. Januar. Episcopo Caralitano l. 3. epist. 10. regist. & c. 12. eod. tit. in 3. compil. k eulogia.

cundum voluntatem defuncti sine altercatione construere. Quod si intra praedictum tempus sive in loco, quo constitutum fuerat, seu, si ibi non potest, & alibi placet ordinari, tecum implere neglexerit: tunc per te aedificetur, & omnia per te loco ipsi sine diminutione qualibet assignentur. Sic enim secundum piissimas leges dilatas defunctorum piis voluntates Episcopali decens est studio adimpleri.

CAP. IV.

Debetur legatum, quamvis nudis verbis a testatore sit relictum.

Idem a Petro Subdiacono. (an. 600.)

Indicante: (& infra.] Cognovimus R. referente, quod moriens uxor Redempti b concham argenteam nudis verbis iussit venundari, & suis dare libertis, & scutellam argenteam cuidam monasterio reliquisse c. In quibus voluntatem ejus per omnia volumus adimpleri.

CAP. V.

Non debetur legatum, cum testator rem non suam, sed Ecclesiae legavit. h. d. simpliciter inhærendo literae.

Idem T. Episcopo. (an. 600. Roma in Siciliam.)

Filius noster F. conquestus est, quod quondam P. Pater suus aliqua Ecclesiae vestrae, sepulturae suae gratia, juribus alieni reliquit. Et quidem leges seculi hoc habent, ut haeres ad solvendum cogatur, si auctor ejus rem legaverit alienam: sed quia lege Dei, non autem lege hujus seculi vivimus, valde mihi videtur injustum, ut res tibi legatae, quae cujusdam Ecclesiae esse perhibentur, a te teneantur, qui aliena restituere debuisti.

CAP. VI.

Heredi non adimplenti iussa testatoris, ab Episcopo interdicatur res a testatore relicta. h. d. inhærendo literae.

Ex Concilio Maguntino. (in Germania.)

Si haeres iussa testatoris non adimpleverint, ab Episcopo loci illius omnis res, quae eis relicta est, canonice interdicatur cum fructibus, & cæteris emolumentis: ut vota defuncti adimpleantur. d

CAP. VII.

De bonis per Ecclesiam acquisitis Clerici testari non possunt. Ex Concilio Lateran. e (an. 1179. Romae.)

Cum in officiis charitatis primo loco illi teneamur obnoxii, a quibus beneficium nos cognoscimus recepisse, econtra quidam Clerici cum ab Ecclesiis suis multa beneficia perceperint, bona per eas acquisita, in alios transferre praesumunt. Hoc igitur, quia antiquis canonibus constat inhiberitum, nos indemnitate Ecclesiarum providere volentes, sive intestati decesserint, sive aliis f conferre voluerint, penes Ecclesias eadem bona praecipimus remanere.

CAP. VIII.

Moderatam elemosynam de bonis per Ecclesiam acquisitis Clerici facere possunt, etiam in aegritudine constituti. Alexander III. (an. 1180.)

Ad haec praesentibus innotescat, quod Clerici de mobilibus, quae per Ecclesiam sunt adepti, de jure testari non possunt. Viventes tamen, & sui compotes moderate valent aliqua de bonis ipsis non ratione testamenti, sed elemosynae intuitu erogare in aegritudine constituti.

CAP. IX.

De bonis propriis, vel acquisitis intuitu personae Clerici testari possunt, de acquisitis intuitu Ecclesiae non.

Idem

a Gregor. in regist. lib. 12. epist. 30. & cap. 13. eod. tit. in 1. compil. b Recepti, puto esse proprium viri nomen. c aliter, reliquisset, sed reliquisset, in nostris antiq. d impleantur. e Sub Alex. III. cap. 15. & cap. 4. eod. tit. in 3. compil. f alii. g Post Conc. Lat. sub Alex. III. part. 29. c. 8. & cap. 5. eod. tit. in 1. compil.